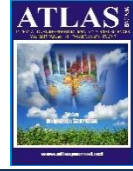

ATLAS INTERNATIONAL REFERRED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date: 15.05.2018

Published Date:27.07.2018

2018 / July

Vol 4, Issue:10

Pp:649-655

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

SEÇKİN SİYASİ KÜLTÜRÜ ANALİZİ İÇİN BİR ANAHTAR: DAVRANIŞLARA ODAKLANMAK¹

A KEY FOR ANALYZING ELITE POLITICAL CULTURE: FOCUSING ON
BEHAVIORS

Dr. Gökhan Murat ÜSTÜNDAĞ

Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Mezunu, gok0909@gmail.com,
İstanbul/Türkiye

ÖZET

Modern anlamda ilk olarak Almond'un ortaya koyduğu, daha sonra Verba ile birlikte geliştirdikleri siyasi kültür tanımlamalarına baktığımızda, bireylerin siyasete dair yönelimlerini ve tavır alışlarını belirleyen bir kavram olduğu görülmektedir. Alanda hâkim olan bu öznelci yaklaşıma paralel olarak, konu üzerindeki araştırmalar da çoğunlukla anket metodu kullanılarak kitle siyasi kültürü konusunda olmuştur. Üzerinde çok daha az çalışma olan "seçkin" siyasi kültürü ise, ilk olarak Putnam tarafından kavramlaştırılmış ve çalışmada profesyonel siyasetçiler, yani Meclis Üyeleri, seçkin olarak alınmıştır. Bu noktada Pye'in önemle vurguladığı, seçkin siyasi kültürü üzerine çalışabilmek için, kitleninkinden farklı olarak, seçkinlerin "ideoloji"lerine odaklanılması önermesinin altını çizmek gerekir. Putnam da bu önermeleri izleyerek çalışmasında seçkinlerin ideolojik özelliklerine odaklanmış ve anket metodu yerine mülakat / röportaj tekniğini kullanarak seçkinlerin siyasi kültürlerinin temel öğelerini ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak; Putnam'ın kullandığı metotla Tucker'ın işaret ettiği "ideal siyasi kültür" özelliklerinin ortaya konabileceği açıktır. Bu eksikliğin giderilebilmesi, yani "gerçek siyasi kültür" özelliklerine ulaşabilmek için seçkinlerin parlamentolardaki "sözel davranışlarının" söz konusu kavramlaştırmaya dâhil edilerek ideolojilerine odaklanmak, anket ve mülakat tekniklerinin gerçekleştirildiği ortamlar göz önüne alındığında, çok daha tutarlı görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Kültür, Öznelci, Kitle, Seçkin (Elit), İdeoloji

ABSTRACT

When one looks at definitions of the concept of political culture, firstly proposed by Almond and later developed in cooperation with Verba in a modern sense, the concept seems to be as determiner of orientations and attitudes of individuals towards politics. In accordance with this dominant subjectivist conceptualization in the field, most of the works focused on mass political culture by employing survey method. Regarding "elite" political culture upon which there were very limited works, it was conceptualized by Putnam for the first time and elite was taken as professional politicians. At that point, Pye's proposition that to work on elite political culture, distinct from the mass, one must focus on ideologies instead of employing survey methods should be underscored. Putnam, too, focused on elite's ideological affinities by applying interview method in order to reach basic characteristics of elite political culture. In sum; it is clear that employing interview method instead of survey may provide "ideal political culture" rather than "real political culture". To override these shortcomings, inserting verbal behaviors of the elites in the parliaments into conceptualization seemed to be much more consistent.

Key Words: Political Culture, Subjectivist, Mass, Elite, Ideology

1. GİRİŞ

Siyasi kültür çalışmaları başlangıçtan itibaren kitle siyasi kültürü üzerine odaklanmış ve seçkin siyasi kültürü konusu oldukça ihmal edilmiştir. Mevcut çalışmalarda genellikle; seçkinlerin siyasi kültürünün siyasi kurumların oluşumuna etkisi ve demokrasinin sürdürülebilirliği (Pateman, 1971; Lijphart, 1989; Minkenberg, 1993; Türkmen, 2008) veya seçkin siyasi kültürünün siyasi sistemle karşılıklı etkileşimi ortaya konulmaya çalışılmıştır (Go, 2008; Burton & Higley, 1987; Atkinson &

¹ Bu çalışma "Elite Political Culture in Turkey: The Case of Justice and Development Party" isimli doktora tezinden çıkarılan ve 11-13 Mayıs 2018 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilen Uluslararası Sosyal Bilimler & İnovasyon Kongresi'nde sunulan "bildiri özeti"ni genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

Mancuso, 1985; Varshney, 1998; Taylor & Williams, 2008). Türkiye’de de durum çok farklı değildir ve özellikle 1990’lardan bu yana seçkin siyasi kültürü konusunda kayda değer bir çalışma bulunmamaktadır². Önceki çalışmalarda seçkin siyasi kültürüne ait özellikler, genellikle kitle siyasi kültürü çalışmalarının bir yan ürünü olarak ortaya konmuştur. Bu konuda, özellikle konuya “nasıl çalışılacağı” hakkında literatürde büyük bir boşluk görülmektedir. Gelişmiş demokrasilerde bile seçkinlerin siyasi gücü elde etme ve kullanma avantajları göz önüne alındığında konunun önemi ortaya çıkmaktadır (Denk, Christensen, & Bergh, 2015). Bu çalışmanın temel amacı, davranışları da kapsayan bir kavramlaştırma yoluyla daha gerçekçi seçkin siyasi kültür özelliklerine ulaşabilmek için bir yöntem tespit etmektir.

Yöntem tespiti konusuna geçmeden önce seçkin kavramından ne kast edildiğinin belirlenmesi konunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. İlk olarak, seçkin kavramının 17 yy. Fransa’sından kalan ve asalet, üstünlük veya mükemmeliyet anlamında kullanılmadığını belirtmek gerekir. Genel olarak bakıldığında kavram; Pareto (1935), Mosca (1939) ve Michels’in (1949) klasik elit teorilerinde belirtilen yöneten-yönetilen ilişkisi içerisinde siyasi gücü elde etme imkânı bulan ve onu halk /seçmen adına da olsa doğrudan kullanabilen grupları işaret eder. İlk bakışta demokrasi ve demokratik değerlerle çelişir gibi görünse de, aslında antidemokratik bir yaklaşım olmadığı alanda önde gelen isimler tarafından da belirtilmiştir (Bottomore, 1993: 87-90). Hatta elit yakınlaşmasının (convergence) ve uzlaşmasının (consensus) nasıl gelişmiş demokrasiyi getirebildiği örnekleriyle bilimsel olarak ortaya konmuştur (Burton & Higley, 1987). Kısaca seçkin kavramı, genel kullanımda olduğu gibi, demokrasi dışı bir çağrışım yapmamalıdır. Günümüz dünyasında en gelişmiş demokrasilerde bile bir kitle ve onları yöneten, kitle adına demokrasinin işlemlerini sağlayan seçkinler grubunun mevcudiyeti bir gerçektir. Siyasi seçkin kavramı daha geniş bir çerçeveye çizse de bu yazıda Putnam’ın önerdiği gibi siyasal seçkinler profesyonel politikacılar yani milletvekilleri olarak alınmıştır (1971: 651).

Kavram olarak çok daha gerilere hatta Plato’nun yatınlıklar/eğilimlerine (Gendzel, 1997: 226) kadar götürmek mümkün olsa da, modern anlamda siyasi kültürü ilk kavramlaştıran 1956 yılındaki çalışması ile Gabriel Almond’dur. Bunu daha sistematik bir çalışma olan Almond ve Verba’nın 1963 yılındaki çalışmasındaki kavramlaştırmaları izler. Genel olarak bakıldığında siyasi kültür, toplumun siyasete dair yönelimlerini tavır alışlarını belirleyen bir kavram olarak ortaya çıkar. Bunun bir değerler, inançlar ve alışkanlıklar bütünü olduğu konu üzerindeki çalışmalarla açıkça ortaya konmuştur (Almond, 1956: 396; Almond & Verba, 1989: 12). Aynı zamanda kavramın genel olarak kültür ile ilişkisi de belirgindir. Kısaca, kültürün siyasete ilişkin bölümüdür diye düşünülebilir. Bundan sonra konu üzerinde pek çok çalışma, araştırma ve doğal olarak da çok çeşitli kavramlaştırmalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Özellikle komünizmin çöküşünden sonra siyasi kültür çalışmaları yeni bir ivme kazanmış, siyasi kültürün demokratikleşmeye ve kurumların oluşumu üzerine etkileri önde gelen araştırma konuları haline gelmiştir. Söz konusu çalışmalara baktığımızda; çözümlenmeye çalışılan siyasi kültürün genel olarak kitleye ait olduğu görülür. Kitle siyasi kültürü söz konusu olunca da, alanda hâkim durumda olan öznelci (sübjektif) kavramlaştırmanın etkisiyle anket metodu en revaçta araştırma yöntemi olarak görülmüştür (Orhan, 2009: 76). Anket metodu için kitle siyasi kültürü araştırmalarında eldekilerin en iyisi denebilir. Çünkü çok büyük toplulukların, milletlerin genel siyasi kültür özelliklerinin ortaya koymak için uygulanabilir başka bir yöntem görünmemektedir.

Seçkinlerin siyasi kültürü için ise durum farklıdır. Burada seçkinlerin toplumlara göre azınlığı teşkil ettikleri düşünüldüğünde; bunların içerisinden de siyasi seçkinler ele alındığında, daha değişik ve daha doğru sonuçlara ulaşılabilmesini sağlayacak yöntemler kullanılabilir. Bunu yapabilmek için de seçkin siyasi kültürünün farklı şekilde kavramlaştırılması gerekmektedir. İlgili literatür tarandığında, üzerinde çok daha az çalışma olan seçkin siyasi kültürü ilk olarak Robert Putnam tarafından, “*siyasetin liderlerinin siyasete dair inanç değer ve alışkanlıkları*” şeklinde kavramlaştırılmış ve çalışmada profesyonel siyasetçiler, yani Meclis Üyeleri, seçkin olarak alınmıştır (1971: 651). Seçkin siyasi kültürü üzerine kısıtlı çalışmalar incelendiğinde genel olarak mülakat/söyleşi tekniğinin benimsendiği görülmektedir. Metodolojik anlamda seçkin siyasi kültürü konusundaki ilk ve en önemli, belki de tek çalışma Robert Putnam’ın “*Studying Elite Political Culture: The Case of Ideology*” adlı çalışmasıdır

² Seçkin siyasi kültürü kavramı ilk olarak İter Turan tarafından 1976 yılında “Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış” adlı çalışmasında bir alt başlık olarak kullanılmış kullanılmıştır. Daha sonra Ali Yaşar Sarıbay 1996 yılında konuyu benzer şekilde “Siyasal Sosyoloji” adlı kitabında bir alt başlık olarak ele almış ve Türkiye’de seçkin siyasi kültürü hakkında önemli bilgiler sağlamıştır.

(1971). Seçkin siyasi kültürünün nasıl çalışılabileceğini teferruatlı bir şekilde açıklayan Putnam'ın önermesi, söz konusu çalışmalarda seri mülakat/söyleşi tekniğinin kullanılmasıdır. Putnam burada Lucian Pye'nin önemle vurguladığı gibi (Pye, 1965: 16) seçkinlerin siyasi kültür özelliklerine ulaşabilmek için onların ideolojilerine odaklanmış ve anket metodunda olduğu gibi nicel bir çalışma yöntemi benimsemiştir. Daha sonraki çalışmalarda nitel yöntemler de kullanılmış olmakla beraber esas olarak mülakat/söyleşi tekniği kullanılmaya devam edilmiştir (Barrling, 2013). Görüldüğü üzere, seçkin siyasi kültürünün nasıl çalışılması gerektiği ile ilgili olarak konuya ilk dikkat çeken Pye ve ilk olarak bir metodolojik yaklaşım ortaya koyan Putnam'ın ortak paydaları, seçkinlerin "ideolojilerine" yoğunlaşma gereğidir. Pye ilave olarak anket metodunun kitle siyasi kültürü araştırmalarında uygun olabileceğini fakat seçkin siyasi kültürü çalışmalarında bu metodun uygun olmayacağını önemle belirtir (Pye, 1965, p. 16). Dolayısıyla seçkin siyasi kültürü çalışmalarının bu önermeleri genel olarak izlediği ve anket metodu yerine bu kez de mülakat tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemlerden özellikle anket metodunun, alanda öznelci kavramlaştırmanın yani "davranışları" dikkate almayan, kavrama dâhil etmeyen yaklaşımın hâkimiyetinden kaynaklandığı düşünülebilir.

2. DEĞERLER-TAVIR ALIŞLAR- DAVRANIŞLAR İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE SEÇKİN SİYASİ KÜLTÜRÜNÜN KAVRAMLAŞTIRILMASI

Başlangıçtan bu yana kavramlaştırmalar incelendiğinde, değerler ve değerlerin şekillendirdiği ideolojilerin siyasi kültürün temel elemanlarını oluşturduğu görülmektedir. Yani seçkinlerin gerçek siyasi kültür özellikleri, Pye ve Putnam'ın da belirttikleri gibi, ideolojiler içerisinde gizlidir. Söz konusu ideolojik düşüncelere ulaşabilmek ise, siyasi kültür çalışmalarının asıl hedefi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu hedefe ulaşabilmek, nasıl ulaşılabileceğini belirlemek için değerlerin tavır alışlar ve davranışlarla ilişkisini ortaya koymak ve birçok bilim insanının da kabul ettiği gibi siyasi kültürün yansıması olarak davranışların kavramlaştırmaya dâhil edilmesi, yani Fagen ve Tucker'ın kapsamlı (comprehensive) kavramlaştırmasının kullanılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmektedir (Orhan, 2009: 78-79). Davranışların siyasi kültür çalışmaları içine alınması aynı zamanda daha doğru ve Tucker'ın ifadesi ile "gerçek siyasi kültür" elemanlarına ulaşmayı mümkün kılacaktır (Tucker, 1973: 7). Kitle siyasi kültür araştırmaları için bu şekilde kavramlaştırmanın mümkün olamayacağı açıktır. Çok büyük toplulukların davranışlarının gözlemlenerek onların inanç ve değer sistemlerine ulaşmak kabul edileceği gibi mümkün değildir. Ancak seçkin siyasi kültürü araştırmalarında kapsam daha dar olduğundan, ideolojilerin yansıması olan davranışların gözlenmesi, değerlendirilmesi ve analiz edilmesi çok daha mümkün görünmektedir. Putnam da çalışmasında yukarıda belirtildiği gibi siyasi seçkinlerin bunlarla sınırlı olmadığını belirterek pratik nedenlerle profesyonel siyasetçileri esas alarak seçkin kavramının kapsamını daraltmıştır.

Bu bilgiler ışığında ilk ve öncelikli olarak; değerler, tavır alışlar ve davranışlar ilişkisinin araştırmalarda daha uygun bir yöntem arayışı için çözümlenmesi ve buna uygun bir şekilde seçkin siyasi kültürünün yeniden kavramlaştırılmasının ortaya konması gereği görülmektedir. Değerler konusu ile ilgili olarak Yılmaz Esmer'e göre; özgürlük ve adalet gibi kavramlar, ahlak ve dindarlık birer değerdir (Esmer 1999'dan akt. Yalın, 2009: 13). *Değerler* her şeyden önce tavır alışlar ve tavır alışlara bağlı davranışları tanımlayan temel bir faktördür ve olandan ziyade olması gerekenle ilgilidir (Yalın, 2009: 13). İşte bu değerler bireyi harekete geçirerek onu belli olaylar ve nesnelere karşısında bir tavır almaya iter. Kısaca, değerler tavır alışların muhtevisyatını teşkil eder ve bireyi tavır alışlar için hazırlar (Yalın, 2009:13). Tavır alışlar ise bir duygunun veya değerlerin sebep olduğu bir yansımadır ve davranış için hazırlık safhasını teşkil eder (Lancelot, 1976: 5). Yani tepki vermeden önceki son evredir. Ardından tepki, yani davranış gelecektir. Tavır bir davranış ya da değer değildir, ikisinin arasında yer alan bir kavramdır (Lancelot, 1976: 6). Siyasi anlamda tavır alış, değerlerine aykırı bir konuşmaya karşı zihinde bir reddediş neticesinde parlamentoda söz isteyen, yani davranışı sergilemek için hazırlanan bir parlamento üyesi ile örneklemek mümkündür.

Kavramlaştırmada asıl tartışma, yukarıda da bir miktar değinildiği gibi, siyasi kültürün "davranışları" kapsayıp-kapsamadığı konusu ile ilgilidir. Alanda öznelci ekolün karşı çıkmasına rağmen, azımsanamayacak sayıda bilim insanları "*sergilenen siyasi davranışın siyasi kültürün ayrılmaz bir parçası olduğu*" hususunda hemfikirdir (Ebel vd., 1991: 7). Örnek olarak Tucker, açıkça davranışsal bir yaklaşımın inançlarla fiillerin karşılaştırılmasında önemli bir katkı sağlayacağını ve "ideal siyasi kültür" ile "gerçek siyasi kültür" ayrımını mümkün kılacağını belirtir (1973: 7). Bu bakımdan

davranışları da kapsamından dolayı Tucker ve Fagen'ın siyasi kültür kavramsallaştırması kapsamlı (comprehensive) olarak adlandırılır (Patrick 1984'den akt. Orhan, 2009: 76). Stephen White ise siyasi kültürü siyasi sistemin içine yerleştiği tavır alışsal ve davranışsal bir matris olarak tanımlar (Ebel vd., 1991: 8). Fikirlerin davranışlarla birlikte incelenmesiyle siyasi kültürün kavramlaştırılmasındaki eksikliklerin de bir nebze olsun giderilebileceği aynı yazarlar tarafından ifade edilmiştir. Ahmet Yücekök de benzer şekilde değerlerin davranışlardan ayrılamayacağını vurgular (1987: 162). Yücekök siyasi kültür kavramının siyasi yönelimler ile siyasi davranışların birlikte olduğu bir çerçeve olarak ele alınmasını önerir(1987: 127). Almond ve Powell, davranışların siyasi kültüre ilişkin yönelimler hakkında açık ipuçları verdiklerini belirterek davranışların siyasi kültürle iç içe olduğunu ortaya koyarlar (Chilton, 1988: 423). Özellikle Tucker ve Fagen'ın ileri sürdükleri "gerçek siyasi kültür" öğelerini bulmada davranışların dikkate alınması kaçınılmaz görünüyor. Fagen'ın Küba'da yaptığı araştırma, davranışları dikkate almadan yapılan çözümlerle ne kadar anlamsız olabileceğini ve çok yanlış sonuçlar verebileceğini ortaya koymaktadır. Gerçekten de Fagen önce anketlerle Küba toplumunun yolsuzluk konusundaki yönelimlerini araştırır. Sonuçlara göre Küba halkı büyük oranda yolsuzluklara karşıdır ((Ebel vd., 1991). Fakat halkın davranışları dikkate alındığında Küba'da yolsuzlukların çok ileri boyutlarda olduğunu gözlemler ve anketlerin siyasi kültür çözümlerinde yeterli sonuçlar veremeyeceği sonucuna ulaşır (Ebel vd., 1991).

Anket tekniği için yukarıda sayılan olumsuzluklar, seçkin siyasi kültürü çalışmalarında kullanılan mülakat tekniği için de geçerlidir. Burada da mülakat yapılan seçkinlerin bir tavır takınması ve resmi sonuçlar doğurmamasından dolayı bir rahatlık söz konusudur. Daha açık ifade ile anket ve mülakat tekniklerinin siyasi kültür araştırmalarında ancak ve ancak "ideal" siyasi kültür öğelerini sergileyebileceği, gerçek siyasi kültürü ise temsil edemeyeceği görülmektedir. İşte bu yüzden özellikle seçkinlerin gerçek siyasi kültür öğelerine ulaşabilmek için davranışların mutlak surette incelenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Kavramlaştırmaya geçmeden önce burada davranışlardan ne kast edildiğini ortaya koyma gereği vardır. Davranışlar ifadesi kullanıldığında ilk bakışta sadece fiziksel bir çağrışım yaptığı doğrudur. Ancak gerçekte durum daha farklıdır. Alain Lancelot'un da vurguladığı gibi davranışlar yalnızca fiziksel değil sözlü de olabilir ve genel olarak psiko-sosyologların genel görüşü de bu yöndedir (1976: 6). Bu önemli tespit seçkin siyasi kültürü kavramlaştırmaları için çok önemli bir noktayı ortaya çıkarmaktadır. Davranışlar sözel de olabildiğine göre, bu ayrıntının seçkin siyasi kültürü kavramlaştırmasında kullanılması araştırmalarda ve çözümlerinde farklı ve daha gerçekçi sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılabilen değerlendirebilir.

Yukarıda ele alınan hususları bir araya getirdiğimizde; değerler-tavır alışlar-davranışlar sırası ve Putnam'ın çalışmasından hareketle, seçkin siyasi kültürünü kavramlaştırmak amacıyla şöyle bir formül geliştirebiliriz: Şayet değerler ve inançlar tavır alışlar olarak yansıtılıyorsa ki davranışlar için bir hazırlık safhasını oluşturmaktadır; o halde tavır alışlar da davranışlar olarak yansıtılmaktadır. Bu formülleştirme, kişinin zihninin derinliklerinde yer etmiş değerler ve fikirleri, yani siyasi kültürü teşkil eden temel öğeleri ve ideolojik düşünceleri, tavır alışlar ve davranışlar ile irtibatlar. Söz konusu davranışlar, yukarıda da belirtildiği gibi fiziksel veya sözlü olabilir. Seçkin siyasi kültürünü buraya kadar açıklanan hususlar ve söz konusu formülleştirme ışığında "seçkinlerin söylem olarak yansıtılan inanç, değer ve alışkanlıklarıdır" şeklinde kavramlaştırabiliriz. Böylece değerler-tavır alışlar-davranışlar doğrultusu ters çevrilerek; davranışlardan hareketle seçkin siyasi kültürünü teşkil eden temel öğelere, ideolojik özelliklere ulaşılabilir. Bu husus, davranışlarının birçoğunun sözlü eylemlerden oluşmasından dolayı, özellikle seçkin siyasi kültürü çözümlerinde kullanılabilir.

3. SEÇKİN SİYASİ KÜLTÜRÜ ÇALIŞMALARI İÇİN BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Ortaya konulan bu kavramlaştırma ile anket ve mülakat tekniklerinin eksikliklerini giderebilecek veya asgari seviyeye düşürebilecek bir yöntem geliştirmek mümkündür. Özellikle Tucker'ın belirttiği ideal siyasi kültürden yani olması gerekenden farklı olarak, gerçek veya diğer tekniklerle kıyaslandığında daha gerçekçi siyasi kültür özelliklerine erişmek imkânı olacaktır. Yukarıda da belirtildiği siyasi seçkinler genel olarak profesyonel siyasetçiler, yani milletvekilleri olarak alındığında; bunların parlamentolardaki söylemleri birer sözel davranıştır. Esas olarak seçkin siyaseti parlamentolarda ve kabinelerde ortaya konan bir eylem olduğuna göre (Varshney, 1998: 223), seçkinlerin buralardaki söylemleri analiz edilerek siyasi kültürlerinin temel özelliklerini ortaya koymak mümkün görünmektedir. Bu şekilde veri kullanımının daha gerçekçi sonuçlar vereceği, söylem analizinin önde

gelen isimlerinden Teun van Dijk tarafından da seçkin söylemi ve ırkçılık üzerine Avrupa'nın çeşitli parlamentolarında yaptığı çalışmada önemle vurgulanmıştır. Van Dijk parlamentolardaki seçkinlerin söylemlerini çözümleyerek onların ne gibi ırkçı düşüncelere sahip olduklarını, yabancılara bakış açılarını söylemlerinden hareketle ortaya koymaya çalışmıştır. Aslında burada yaptığı iş seçkinlerin siyasi kültür özelliklerinden bir veya birkaçını belirlemektir. Daha da önemlisi, parlamento söylemlerinin neden çok daha gerçekçi sonuçlar vereceğini açıkladığı şu sözleridir: “ *parlamentodaki söylemler genellikle önceden planlanmış, belirlenmiş ve formüle edilmiştir... Parlamenterler sözlerinin kayıtlara geçeceğini bilirler ve buna uygun şekilde davranırlar... Tutanaklara geçecek parti pozisyonlarını yansıtan resmi beyanlarda bulunurlar*” (van Dijk, 1993: 66). Görüldüğü üzere siyasi seçkinlerin ideolojilerini, duruşlarını en iyi gözlenebilir şekilde yansıttıkları mekanlar parlamentolardır. Özellikle bu mekanlardaki hararetli tartışmalar esnasında çok daha gerçekçi ideolojik özellikleri tespit edebilmek mümkün olacaktır. Bu husus anket ve mülakat tekniklerinin kullanıldığı mekanlar göz önüne alındığında oldukça doğru görünmektedir. Çünkü buradaki konuşmalarda, söylemlerde en azından bunların resmi kayıtlara girmesi gibi bir zorlayıcı unsur bulunmakta, konuşmacının iktidar partisine mensup olduğu durumlarda ise buna ilave olarak yöneten konumunda bulunmasından kaynaklanan siyasi sorumluluklar da devreye girebilmektedir.

Parlamentolardaki söylemlerin analizi konusuna geldiğimizde, van Dijk'in önermelerinin seçkin siyasi kültürü çalışmalarının öncüleri Pye ve Putnam ile de son derece uyumlu olduğu söylenebilir. Hatırlanacağı üzere, seçkin siyasi kültürü çalışabilmek için söz konusu iki bilim insanı da seçkinlerin ideolojilerine yönelmenin ve ideolojik özelliklerinin çözümlenmesinin en iyi yol olduğunu önermişlerdi. Van Dijk da söylem analizinin esas olarak bir ideoloji analizi olduğunu, çünkü “*ideolojilerin edinilmesinin, ifade edilmesinin ve yeniden üretilmesinin söylemlerle gerçekleştiğini*” belirtmektedir (2003:34). Seçkinlerin söylemlerinden hareketle temel siyasi kültür özelliklerini tespit edebilmek için Meclis tutanaklarının incelenerek söylem analizine tabi tutulması bu noktada en iyi yol gibi görünüyor. Söylem analizinin nasıl yapılacağı veya yapılması gerektiği ise ayrı bir yazının konusudur ve burada incelenmemiştir. Ancak bu konuda, alanda çok değişik ve farklı söylem analizi metotları bulunmakla beraber, van Dijk'in belirttiği gibi ideoloji analizinin eleştirel söylem analizi gerektirdiği söylenebilir (1993). Analizi yapabilmek için ilk olarak incelenecek olan zaman periyodu belirlenmelidir. Meclis tutanaklarının yıl içerisinde 90-110 bileşimden oluştuğu ve her bir tutanağın da ortalama olarak 100 sayfa civarında olduğu hususu örneklemin tespitinde dikkate alınmalıdır³. Bundan sonraki adımda seçkinlerin benimsedikleri ideolojinin belirlenmesi gerekir. Bunun için de seçkinlerin mensup oldukları siyasi partinin tarihi geçmiş, programı incelenerek genel olarak benimsedikleri, savundukları ideoloji (muhafazakarlık, liberalizm, sosyalizm gibi) ortaya konduktan sonra söz konusu ideolojilerin temel prensipleri, göstergeleri belirlenmelidir. Daha sonra bu göstergelerin daha detaylı alt ölçütleri tespit edilerek çalışmaya başlanabilir. Meclis tutanakları taranarak ilgili söylemlere ulaşılır ve tespit edilen söylemler ilişkili olduğu ideolojik gösterge altına söylem analizine tabi tutulmak üzere yerleştirilir. Bu şekilde seçilen zaman periyodundaki tutanakların tamamı taranır. Elde edilen söylemler, araştırılan ideolojinin her bir prensibi için ayrı ayrı çözümlenmek suretiyle seçkinlerin ideolojik özellikleri, inanç ve değer sistemleri ortaya konur. Böylece seçkinlerin siyasi kültürünün temelini teşkil eden ideolojilerinin ana unsurlarının anket veya mülakat tekniklerinden, daha önce belirtilen sebeplerden dolayı, daha doğru ve gerçekçi bir şekilde tespit edilebileceği değerlendirilmektedir.

4. SONUÇ

Dünya siyasi kültür yazınında olduğu gibi, Türkiye’de de seçkin siyasi kültürü çalışmaları kitle siyasi kültürü araştırmalarının oldukça gerisinde kalmıştır. Bu durumun kavramlaştırmalarda öznelci grubun alandaki hâkimiyetinden kaynaklandığı düşünülebilir. Davranışları kavramlaştırma dışı tutan bu yaklaşımın etkisiyle anket metodu hemen hemen tek yöntem olarak kullanılmıştır. Aslında büyük toplulukların araştırılmasında başka bir yol da görünmemektedir. Seçkin siyasi kültürü araştırmalarında ise konu üzerinde ilk kavramlaştırmayı yapan Putnam takip edilerek mülakat/söyleşi tekniği yaygın olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Bu yazıda ise önerilen metot için davranışları da içine alan bir kavramlaştırmaya gidilerek seçkin siyasi kültürü çalışmalarında daha doğru sonuçlara,

³ TBMM Meclis Tutanaklarına aşağıdaki adresten ulaşılabilir:

<https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_dergisi_pdfler.meclis_donemleri?v_meclisdonem=0>

Tucker'ın da önemle vurguladığı gibi "gerçek siyasi kültür" özelliklerine ulaşmak hedeflenmiştir. Kitle siyasi kültürü çalışmalarında ise, örneklemin büyüklüğü göz önüne alındığında davranışları da kapsayan bir kavramlaştırmanın pratikte mümkün olmadığı söylenebilir.

Sözel davranışları içine alan bu kavramlaştırma sayesinde, seçkin siyasi kültürünün söylem analizi metodu ile araştırılabilmesini mümkün kılacak bir yöntem geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu yöntem, ülkede hâkim ideolojiyi benimseyen seçkinler için kullanılabilmesi gibi, farklı siyasi partiler ve farklı ideolojiler için tekrarlanabilir ve daha geniş bir yelpazedeki seçkinlerin siyasi kültür özellikleri tespit edilebilir. Bu tip çalışmalarda benzer şekilde içerik analiz tekniğinin de kullanılabilmesi düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Almond, Gabriel A. and Sidney Verba. *The Civic Culture*. California: Sage Publications Inc., 1989.
- Almond, Gabriel A. "Comparative Political Systems." *The Journal of Politics* , (1956): 391-409.
- Atkinson, Michael M. and Maureen Mancuso. "Do We Need a Code of Conduct for Politicians? The Search for an Elite Political Culture of Corruption in Canada." *Canadian Journal of Political Science* (1985): 459-480.
- Barrling, Katarina. "Exploring the Inner Life of the Party: A Framework for Analyzing Elite Party Culture." *Scandinavian Political Studies* (2013): 177-199.
- Bottomore, Tom. *Elites and Society*. 2. London: Routledge, 1993.
- Burton, Michael G. and John Higley. "Elite Settlements." *American Sociological Review* (1987): 295-307.
- Chilton, Stephen. "Defining Political Culture." *The Western Political Quarterly* (1988): 419-445.
- Denk, Thomas, Henrik Serup Christensen and Daniel Bergh. "The Composition of Political Culture— A Study of 25 European Democracies." *Studies in Comparative International Development* (2015): 358-377.
- Ebel, Roland H., Raymond Toras and James D. Cochrane. *Political Culture and Foreign Policy in Latin America*. New York: State University of New York, 1991.
- Gendzel, Glen. "Political Culture: Genealogy of a Concept." *Journal of Interdisciplinary History* (1997): 225-250.
- Go, Julian. *American Empire and the Politics of Meaning: Elite Political Cultures in the Philippines and Puerto Rico during U.S. Colonialism*. Durham, NC.: Duke University Press, 2008.
- Lancelot, Alain. *Siyasal Tavırlar*. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1976.
- Lijphart, Arend. "The Structure of Inference." Almond, Gabriel A. and Sidney Verba. *The Civic Culture Revisited*. California: Sage Publications, Inc, 1989. 37-56.
- Michels, Robert. *First Lectures in Political Sociology*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1949.
- Minkenberg, Michael. "The Wall after the Wall: On the Continuing Division of Germany and the Remaking of Political Culture." *Comparative Politics* (1993): 53-58.
- Mosca, Gaetano. *The Ruling Class*. New York: McGraw Hill Book Company Inc., 1939.
- Orhan, Esra Akay. *Siyasal Davranışın Sosyo-Politik Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Tic.Ltd.Şti., 2009.
- Pareto, Vilfredo. *The Mind and Society*. Vol. III. London: Jonathan Cape Ltd., 1935.
- Pateman, Carole. "Political Culture, Political Structure and Political Change." *British Journal of Political Science* (1971): 291-305.
- Putnam, Robert D. "Studying Elite Political Culture: The Case of "Ideology"." *The American Political Science Review* (1971): 651-681.

Pye, Lucian W. "Introduction: Political Culture and Political Development." Pye, Lucian W. and Sidney Verba. Political Culture and Political Development. New Jersey: Princeton University Press, 1965.

Taylor, Ian and Paul D. Williams. "Political culture, State Elites and Regional security in West Africa." Journal of Contemporary African Studies (2008): 137-149.

Tucker, R. C. (1973). Culture, Political Culture, and Communist Society. Political Science Quarterly , 173-190.

Türkmen, Füsun. "The European Union and Democratization in Turkey: The Role of the Elites." Human Rights Quarterly (2008): 146-163.

van Dijk, Teun A. Elite Discourse and Racism. California: SAGE Publications Inc., 1993.

—. Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Introduction. Barcelona: Ariel, 2003. 11 January 2017. <<http://www.discourses.org/OldBooks/Teun%20A%20van%20Dijk%20-%20Ideology%20and%20Discourse.pdf>>.

Varshney, Ashutosh. "Mass Politics or Elite Politics? India's Economic Reforms in Comparative Perspective." The Journal of Policy Reform (1998): 301-335.

Yalın, Bahar Erođlu. Siyasal Değer. İstanbul: Derin Yayınları, 2009.

Yücekök, Ahmet N. Siyasetin Toplumsal Tabanı. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1987.